

Nélkülözhetetlen kézikönyv

Maróti Egon—Horváth István K.—Castiglione László: A régi Róma aranykora

(Európa nagy korszakai. Róma Budapest. Gondolat Kiadó 1967. 488 l.)

A klasszikus antikvitás kérdéseiről érdeklődők számára nagy örömet okozott a három szerző tollából 1967. végén megjelent mű. A könyv mindhárom írója jól ismert, szakavatott kutatója a címben jelzett korszaknak. A szegedi olvasók számára különösen ismert a József Attila Tudományegyetem volt docensének, a fiatalon, tragikus hirtelenséggel elhunyt Horváth István Károlynak a neve.

A szerzők — a tematikai teljesség igénye nélkül — arra törekedtek, hogy elsősorban az augustusi kornak, a római aranykora kultúra kiteljesedése korának alapvonásait, legfőbb tendenciáit mutassák be. Az olvasók meggyőződhetnek arról, hogy ezt a nehéz feladatot a szerzők: a történész Maróti, az irodalomtörténész Horváth István Károly és a klasszikus-archeológus-művészettörténész Castiglione sikerrel oldották meg. Nemcsak a korábbi és a jelen idők polgári és marxista ökotudományi kutatásainak, hanem saját kiterjedt vizsgálódásaiknak tudományos eredményeit is szerencsésen ötvözve össze marxista elvi megalapozottsággal adták az augustusi kor alapos monográfiáját.

A mű három, egymástól jól elkülönített és egymáshoz viszonyítva arányos részre tagolódik. Ismeretes, hogy a — különösen a második pun háborút követően gyors fejlődésnek indult — római rabszolgatartó társadalom késő-középkor-kori szakaszában fokozott mértékben jelentkező gazdasági, társadalmi és politikai problémák (rabszolgatartás, polgárháborúk, stb.) a libera res publica bukásához, az Augustusé által megteremtett — a korábbiál jóval szélesebb földrajzi és társadalmi alapokra épülő — monarchikus államszervezet létrejöttéhez vezettek. Ezért mindhárom részben a szerzők foglalkoznak a megelőző korszakok problémáival is, s ezek kapcsán a legfontosabb, legalapvetőbb és leginkább előremutató sajátosságokat emelik ki.

Ennek megfelelően a mű első — történelmi — részében (7—172. l.), amely Maróti Egon munkája, a szerző összefüggő képet ad arról a történelmi folyamatról, amelynek eredményeképpen az i. e. VIII. században a Tiberis partján létrejött, magát Rómának nevező falusi településből hogyan lett az ókori Mediterraneum leghatalmasabb államalakulata.

A rabszolgatartó társadalom váltásának és a köztársaság bukásának tárgyalása után az augustusi principátus kialakulásáról, megszilárdulásáról, társadalmi bázisáról (amelyben a hadseregnek volt döntő szerepe), politikai és gazdasági jellegzetességeiről olvashatunk. (Felvethető, hogy a történelmi részben az oldalak számát tekintve némi aránytalanság mutatkozik éppen a címben jelzett korszak rovására.) S ezek alapján világosan áll előttünk az augustusi principátus lényege: a rabszolgatartó osztály érdekében világbirodalmi keretek között megvalósított katonai diktatúra volt, amely a rabszolgák és a provinciák kizsákmányolásán alapult.

A könyv második harmada (173—340. l.) — Horváth István Károly munkája — két különálló nagyobb fejezetből áll. Az első az Augustus-kori irodalommal és filozófiával, a második pedig a mindennapi kultúrájával, s a rómaiak mindennapi életével foglalkozik.

A szerző kiemeli, hogy az autochthon kezdeményezésekkel is rendelkező római irodalom kibontakozása számára a döntő lökést az i. e. III. századtól kezdve a görög irodalom és filozófia

adja meg, s ez volt az oka annak, hogy „a görög hatás nyomában már egy döbbenetesen nagy irodalom bontakozott ki Rómában” (175—176. l.).

Az i. e. I. században hatott másodszer termékenyítően a görög irodalom és filozófia a rómaiakra. Cicero munkássága, Lucretius és a neoterói költészete mutatja ezt legjobban. A szerző bemutatja azt a vívódást, hogy miképpen igyekezett kilábolni a köztársaság haldoklását kísérő világnézeti válságból többek között Cicero, Catullus és Lucretius.

Ezek után kerül sor az Augustus-kori költészet két nemzedéke életének és munkásságának tárgyalására és mélyreható elemzésére.

Augustus és Maecenas komoly anyagi támogatásban részesítette azokat a kiváló költőket, akik vállalták azt, hogy „megtalálják azokat a formákat, amelyek lehetővé teszik az államraison számára »hasznos« eszmék és hangulatok tolmácsolását” (218. l.). Így tett az első nemzedék két legkiemelkedőbb alakja: Vergilius és Horatius is. Mindkettőjük költészete a pax Romana és az imperium Romanum politikai-ideológiai eszményeinek propagálását volt hivatott szolgálni. Ezeket a tetteket Horváth István Károly legfontosabb műveik alapos, filológiai egyszerűségeivel nagyvonalú elemzésével bizonyítja. A második nemzedék a római elégiák sok nemzedéke. Elsősorban Tibullus, Propertius és már az ezüstkori felé átmenetet mutató Ovidius oeuvre-je tartozik ide.

A „Mindennapok kultúrája” című részben szinte lépésről-lépésre nyomon követhetjük az Augustus-kor emberének (legyen az szabad vagy rabszolga) minden cselekedetét a napnak mind a 24 órájában. Mindenekelőtt a római társadalom fejlődésben bemutatott vallási és erkölcsi életéről kapunk összefoglaló képet. Majd a pénz szerepéről, a nőnek a társadalomban elfoglalt helyéről, a különböző szórakozási lehetőségekről (játékok, fürdők, lakomák, felolvasások, stb.) és más egyéb, a római ember mindennapi életéhez szervesen hozzátartozó mozzanatról szól ez a fejezet.

Végül a mű harmadik része — „Művészet Augustus korában” (341—438. l.) — Castiglione László munkája. A szerző az előzményekre csak röviden utal-

va tárgyalja az aranykora művészeti élet főbb vonásait. Fontos alapelveként állapítja meg azt, hogy a kulturális szféra egyéb területeihez hasonlóan művészeti vonatkozásban is a hellenisztikus görög hatás hozott ugrás-szerű változást. Az i. e. III. században megindult folyamat Augustus korában zárult le. Castiglione leszögezi, hogy Augustus koráról mint művészettörténeti korszakról is beszélni kell. A szerző legfontosabb elvi megállapítása szerint az Augustus-kor „művészetpolitikája... az állam megszilárdításának, a tekintélyuralom kiépítésének eszköze volt” (348. l.). Ezek az elvi alaptételek a korszak legfontosabb művészeti ágazatai (építészet, festészet, szobrászat, toreutika, stb.) konkrét eredményeinek bemutatása (bőséges illusztrációs anyagot tartalmaz a könyv) és sokszínű elemzése révén nervernek meggyőző bizonyítást. Különösen az építészetrel foglalkozik behatóan a szerző, mint-hogy „az augustusi művészetpolitika céljának kulcsa az építészetben rejlett” (348. l.).

A közérthető nyelven, de mégis tudományos szinten megírt könyv a magyar marxista ökotudomány egyik szép és igen színvonalas eredménye. Mindennél ekebbben a szintézis jellegű mű tudna önmagáról beszélni, ha tudna... Hiszen ez a nagyon értékes alkotás mindössze 2600 példányban jelent meg, ami oly kevésnek bizonyult, hogy már az első hetekben elfogyott. Ezért is, de azért is, mert ma már egyre kevesebben olvashatják eredetiben a római kor történelmi, irodalmi, s egyéb vonatkozású forrásmunkáit, ugyanakkor a fordítások és a feldolgozások iránt egyre nagyobb érdeklődés nyilvánul meg, mindenképpen szükségesnek látszik a mű újbóli megjelentetése.

A munka jellegénél, tartalmánál és színvonalánál fogva nemcsak a szakemberek, hanem a klasszikus római antikvitás csúcspontját jelentő korszak iránt bármiféle indítékból érdeklődők számára is nélkülözhetetlen kézikönyvnek tekinthető.

Meg kell még említeni, hogy a részletes kronológiai táblázat mellett komoly bibliográfia is helyet kapott a mű végén.

MAKK FERENC

Gróf József:

EGY PILLANAT VÁZLATA

madár repült az iszonyat félelmetes hatalom sikamlósan mint a vér fölédszállt az iszonyat

behálózott már a csönd iszonyatos hatalom olvadt minden mint a vér rádrepült az iszonyat

látta most már itt a vég csodálatos kegyelem virágozik most mint a vér rejtélyes torz iszonyat

sugárzik a fájdalom megtisztít az iszonyat magad állsz a félelem burkolt köde közepén

Baka István:

KÉSEK SEGÍTETTEK

Kések segítettek világra, de vattába pólyázva élek, elfelejtettem volna már, hogy visszakerhetnek a kések?

Már tizenkilenc éve látok, apám végleg megért szemével, törekeny, szigorú anyám haját csomózom téli széllel.

Sok rokonom s még több [barátom,] lelkében kékre borotváltan, biztat, míg hurcolom meggyéni hosszúra nőtt krisztus-szakállam.

Túlságosan boldogtalan nem voltam még s nagyon [szegény se,] szakállként növeszttem magam a szerelemre és a késre.

SZEGEDI EGYETEMI NAPOK III.

Reprezentatív műsor

Az egyetemi napok megnyitójáról

A harmadik egyetemi napok színvonalát és elismertségét mi sem félmjelzi jobban mint maga a megnyitó ünnepély: az a tény, hogy ezúttal a Nemzeti Színház adott otthont az intézmények kulturális életét reprezentáló műsornak. Október 21-én a három intézmény oktatói és hallgatói töltötték meg a széksorokat, a színpadon pedig a megnyitó elnökségében helyet foglaltak a megye és a város, az egyetem és a főiskola, állami, párt és KISZ-vezetői. A megjelenteket dr. Annus János üdvözölte, majd dr. Márta Ferenc rektor tartott megnyitó beszédet.

A megnyitó beszéd után az elnökség tagjai elfoglalták helyüket a nézőtérben, s megkezdődött a kulturális csoportok műsora. Ennek két kiemelkedő produkciója volt a főiskola női karának fellépése s az Egyetemi Színpad előadása. A főiskolai kórus Kardos Pál vezényletével különösen a Bartók és Kodály-művek bemutatásával szerepelt hagyományaihoz méltóan, az egyetemisták szintársulata pedig Rozewicz Kartoték című darabjának felújításával nyújtott élményt.

A meglehetősen hosszúra nyúlt színházi estén fellépett még Sin Katalin a zeneművészeti tagozat hallgatója csellósztárával, Bod Sarolta orvostanhallgatója a Nagy hegyi tolvaj című népdallada előadásával, Fülöp Sára egyetemi hallgató, aki népdalokat énekelt. A közönség lelkesen megtapsolta a tudományegyetem táncsoprtjának négy produkcióját (Együd Peröcsényi verbunkos, Born Szlovák leánytánc, Magyar Kalocsai páros című tánckompozíciót s a Király Zoltán táncolta kunsági verbunkost), a Szécsi József dirigálta kamarazenekar és — még mindig — minijénekkar fellépését.

Három kiállítás vendégkönyvébe

Kiállítások, kiállítások... Program-pontjai az egyetemi napok meghívójának. Lezajlanak a megnyitók — már ahol legalább azok lezajlanak — aztán csak eltévedt emberek időznek a tárlók és paravánok előtt — ha éppen időzhetnek, mert a kiállítás nincs éppen zárva. Nagyszerű ötlet volt például kiállítást rendezni a tudományegyetem hallgatóinak életéből. Láttuk azokat a képeket, amelyeket vagy az egyetemi társaságok átadásai ünnepségén vagy a Móra Ferenc kollégium avatásán is megszémmeltünk. Láttuk a tárlókban a testvérintézmények ajánlásait, sőt egy paravánon összeállítást a harkoviak életéből.

S aztán, ha az ember egy emelettel lejjebb megy! A József Attila emlékkiállítást keresheti ugyan, mert még egy árva plakát sem hirdeti, hogy az Egyetemi Könyvtár folyosóján a tárlókban ez a kiállítás árválkodik! Amilyen szép volt megemlékezésnek a József Attila emlékest, annyira szomorú ez a kiállítás.

A klubban rendezett VIT-kiállítást egyébként — néhány jobb sorsra érdemes hallgatóval együtt — nem tudtam megnézni, mert éppen zárva volt. Délután háromkor. Így legalább azt nem kell bírálnom. Biztosan jó volt... VERESS MIKLÓS

József Attila emléke

Színvonalas műsor az auditoriumban

Versek, naplójegyzetek, levelek. Meg egy film. A főszereplő József Attila. Előbb Fodor Tamás jeleníti meg azzal, hogy emberközébe hozza a nagy halottat, majd Kósa Ferenc filmje az Öngyilkosság. Október 23. Az auditorium maximum az idej

egyetemi napok kiemelkedő rendezvényének tanúja.

Fodor Tamás bölcsészhallgató volt — ma a budapesti egyetemi színpad rendezője, arca fel-feltűnik már régóta filmjeinkben. Most József Attilát szaval. S nem egyszerűen szaval: értelmez. Azt a József Attilát halljuk, akít iskolai tananyagok takarnak el előlünk: a megkeseredett gyerekbembert. A kockás füzet szerzőjét. Három tétel az összeállítás, s befejezésül az újralfedezés örömevel befogadva egy Karinty-írás: Ki kérdezett?

A film, az Öngyilkosság — nagy film. Csirája lehet egy nagyon hiányzó József Attila-filmnek. Valóság és gyermekálmok kiellensége úgy egybefonódik, hogy néha szinte nem is lehet szétválasztani. Képei, villanásnyi epizódjai egy-egy verssor megvalósításának tűnnek.

Rajzszakosok tárlata

Meglehetősen messze van a város központjától a főiskola rajz-tanszéke. Oda és vissza gyalog mentem, és volt időm azon gondolkodni, hogy van-e értelme egy az egyetemi napok programjához tartozó kiállítást olyan helyen megrendezni, ahová maguk a főiskolások is csak órákra járnak.

Pedig a két terem falát elborító képek — nekem legalábbis — arról beszéltek, hogy érdemes lenne nagyobb közönség elé vinni a tárlatot. Főleg a kiállítás sokszínűsége az, ami megragadja az embert.

Nagyon gazdag ezúttal a grafikai anyag. László Anna realista igényű rajzai mellett a másodéves Szabó Piroskára is fel kell végre figyelni, ugyan-

